

Nr 24.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att begränsa inom landet tillgängligt kapitals användning för bolagsändamål; given Stockholms slott den 25 oktober 1918.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att begränsa inom landet tillgängligt kapitals användning för bolagsändamål.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

Förslag

till

lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att begränsa inom landet tillgängligt kapitals användning för bolagsändamål.

Med ändring av vad lag innehåller stridande mot nedanstående bestämmelser förordnas som följer:

1 §.

Rörande aktiebolag, som icke driver bank- eller försäkringsrörelse och vars aktiekapital skall kunna sättas till belopp, överstigande ett hundra tusen kronor, må stiftelseurkund för det ändamål, varom i 9 § lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag förmåles, icke av länsstyrelse eller överståthållarämbetet mottagas, där ej det belopp, vartill aktiekapitalet högst må uppgå, blivit bestämt i enlighet med särskilt av Konungen lämnat tillstånd samt bevis härom finnes tecknat å stiftelseurkunden.

Har stiftelseurkunden blivit mottagen av länsstyrelse eller överståthållarämbetet före ikraftträdandet av denna lag men har bolaget icke dessförinnan blivit registrerat, må registrering icke ske, med mindre Konungen lämnar tillstånd därtill.

2 §.

Tillstånd, varom i 1 § sägs, må beviljas allenast, därest, med hänsyn till kapitalmarknadens läge och beskaffenheten av den verksamhet, för vilken det kapitalbelopp, varom fråga är, skall användas, sagda belopp finnes utan skada för det allmänna kunna på sådant sätt användas.

Har i fall, som avses i 1 § andra stycket, stiftelseurkunden blivit mottagen före den 30 oktober 1918, må dock, där avsevärda kostnader redan blivit nedlagda å organisationen av bolagets verksamhet, tillstånd

icke vägras, såframt ej det ifrågavarande kapitalbeloppets användning för bolagets verksamhet finnes bliva till synnerlig skada för det allmänna.

Lämnas tillstånd, må Konungen i sammanhang därmed meddela de föreskrifter, som kunna anses erforderliga för betryggande av att det kapitalbelopp, varom fråga är, varder för avsett ändamål använt. Beträffande förhållande, som strider mot sådana föreskrifter, må registrering icke ske.

3 §.

Vid prövning av ansökan om stadfästelse å bolagsordning för bankaktiebolag eller solidariskt bankbolag eller för försäkringsaktiebolag, vars aktiekapital skulle kunna bestämmas till belopp överstigande ett hundra tusen kronor, eller å ändring i bolagsordning för sådant bankbolag eller för försäkringsaktiebolag, vars aktiekapital överstiger eller efter ändringen skulle kunna överstiga nämnda belopp, skall, i den mån omständigheterna därtill föranleda, vad i 2 § första och tredje stycket är stadgat om tillstånd äga motsvarande tillämpning.

4 §.

Beslut om ökning av aktiebolags aktiekapital till belopp, som överstiger ett hundra tusen kronor, eller av bankaktiebolags eller solidariskt bankbolags grundfond, vare, såvida ej fråga är allenast om överföring till aktiekapital eller grundfonden av besparade vinstmedel, icke giltigt, med mindre det belopp, vartill aktiekapitalet eller grundfonden efter ökningen skulle komma att uppgå, blivit bestämt i enlighet med särskilt av Konungen meddelat tillstånd eller, då beslutet gäller försäkringsaktiebolag, bankaktiebolag eller solidariskt bankbolag, i enlighet med föreskrift i bolagsordningen, därå Konungen efter denna lags ikraftträdande meddelat stadfästelse.

Har beslut om sådan ökning, som ovan avses, fattats före lagens ikraftträdande, vare beslutet, där det ej blivit före den 30 oktober 1918 anmält för registrering eller kungjort i allmänna tidningarna, ogiltigt, så framt ej Konungens tillstånd till ökningen sökes inom en månad efter lagens ikraftträdande och denna ansökning varder bifallen.

5 §

I kommanditbolag må, sedan sammanlagda beloppet av kommanditdelägarnas utfästa insatser uppgår till ett hundra tusen kronor eller

däröver, ytterligare insatser av sådana delägare ej utfästas eller göras utan Konungens tillstånd.

Anmälan om utfästa eller gjorda insatser i strid mot vad sålunda stadgats må ej registreras.

6 §.

Aktiebolag eller kommanditbolag må icke utfärda räntebärande obligationer eller andra för särskilda delar av skuldbelopp gällande löpande förskrivningar, som uppenbarligen äro avsedda att utsläppas i den allmänna rörelsen, med mindre Konungen lämnat särskilt tillstånd därtill.

7 §.

Vad i 2 § första och tredje stycket är stadgat om tillstånd jämlikt 1 §, skall även lända till efterrättelse beträffande tillstånd, varom i 4—6 §§ sägs.

8 §.

Medverkar styrelseledamot i aktiebolag eller solidariskt bankbolag i fall, då beslut om ökning av sådant bolags aktiekapital eller grundfond jämlikt bestämmelsen i 4 § är ogiltigt, till att för verkställighet av beslutet bevis om rätt att teckna aktier eller lotter utlämnas eller teckningslista utfärdas eller mottager någon, som äger deltaga i förvaltningen av kommanditbolags angelägenheter, insats i strid mot vad i 5 § stadgas eller bryter styrelseledamot i aktiebolag eller någon, som äger deltaga i förvaltningen av kommanditbolags angelägenheter, mot föreskriften i 6 § eller handlar person i sådan ställning som ovan sagts i strid med föreskrifter, som av Konungen må hava jämlikt bestämmelserna i 2, 3 eller 7 § meddelats, dömes till böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor eller till fängelse i högst sex månader.

§ 9.

Av böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalle en tredjedel åklagaren och återstoden kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling och gäller till och med den 30 juni 1920, såvida ej Konungen förordnar, att den dessförinnan skall upphöra att gälla. Beträffande under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 8 § avses, skall vad i 8 och 9 §§ är stadgat fortfarande äga tillämpning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 okto-
ber 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **EDÉN**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **HELLNER**,
Statsråden: **PETERSSON**,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre **PALMSTIERNA**,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet yttrade chefen för finansdepartementet statsrådet Thorsson:

Frågan om åtgärders vidtagande i syfte att motverka penningvärdets pågående fall inom vårt land har vid upprepade tillfällen varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

Sålunda inrättades i september månad 1917 på förslag av dåvarande chefen för finansdepartementet det s. k. finansrådet, vilket skulle hava till huvudsaklig uppgift att söka åstadkomma en så vitt möjligt tillfredsställande reglering av villkoren för betalning av svenska till utlandet sålda varor samt att övervaka kreditgivningen till utlandet. Genom att så vitt möjligt förhindra att svenskt realkapital ställdes till utlandets förfogande utan att därvid utländskt realkapital samtidigt lämnades i

utbyte, skulle den sålunda inrättade myndigheten motverka en faktor vid prisnivåns höjning, vilken allmänt ansetts vara av stor betydelse.

För att erhålla utredning angående frågan, huruvida i syfte att motverka penningvärdets fall, riksbanken borde berättigas att mot ränta från allmänheten mottaga insättningar, uppdrog jag i januari 1918 åt den året förut tillsatta bankkommittén att omedelbart till behandling upptaga frågan om beredande av rätt för riksbanken att, därest detta på grund av dåvarande exceptionella förhållanden kunde finnas påkallat, mot räntegottgörelse mottaga penningar å depositionsräkning.

I skrivelse den 10 april 1918 meddelade kommittén på anförda skäl, att densamma icke fann påkallat att för ifrågavarande syfte bereda riksbanken en tillfällig rätt till inlåning. I samma skrivelse anförde emellertid kommittén följande:

»I detta sammanhang har kommittén ansett sig icke böra underlåta att såsom sin mening framhålla, att, såsom förhållandena utvecklats, riksbankens förmåga att reglera de företeelser på penningväsendets område, som torde hava givit anledning till herr statsrådets ifrågavarande skrivelse, numera blivit i väsentlig grad begränsad. Enligt kommitténs mening hänföra sig de nuvarande svårigheterna på penningväsendets område i stor utsträckning till den av kristiden orsakade utvecklingen av våra ekonomiska förhållanden över huvud. Härvid torde statsåtgärder av olika slag spela en ej oviktig roll. Det synes kommittén vara uppenbart, att en utredning av dessa omfattande och komplicerade frågor bör genom särskilda sakkunniga snarast möjligt komma till stånd. Det torde då ock böra undersökas, huruvida icke den nuvarande utvecklingen påkallar vidtagandet av särskilda åtgärder i syfte att åstadkomma, att nödig återhållsamhet och planmässighet iakttages vid dispositionen av landets kapitaltillgångar samt att därvid i första hand tillgodoses allenast sådana ändamål, som för landet äro mest angelägna och nyttiga.»

Vid anmälan den 21 maj 1918 av fullmäktiges i riksbanken skrivelse angående ökad sedelutgivningsrätt för riksbanken ansåg jag mig böra ifrågasätta en undersökning genom särskilda sakkunniga, huruvida genom åtgärder från det allmännas sida något kunde åtgöras mot penningvärdets fortsatta sjunkande.

Den 14 juni 1918 bemyndigade mig därefter Eders Kungl. Maj:t att tillkalla högst sju sakkunniga med uppgift

dels att klarlägga orsakssammanhanget mellan sedelcirkulationens ökning och den allmänna prisnivåns stegring, varvid borde upptagas frågorna om den inverkan på prisnivån och på näringslivet, som kunde väntas bliva åstadkommen genom

höjning av riksbankens växeldiskonto;
 rätt för riksbanken att inlåna medel å depositionsräkning mot
 räntegottgörelse;
 noggrannare reglering av kreditgivningen till utlandet;
dels ock att framlägga förslag rörande de åtgärder i nu berörda
 eller andra avseenden, som de sakkunniga ansåge lämpligen böra vid-
 tagas från det allmännas sida för penningvärdets reglering.

På grund därav utsågos till sakkunniga förste deputeraden bland
 fullmäktige i riksbanken V. Moll, professorerna D. Davidsson, K. Wicksell
 och S. Brisman samt bankdirektörerna C. Frisk, H. Mannheimer och J.
 Nachmanson.

De sakkunniga avgåvo den 30 juli 1918 sitt betänkande, däruti de
 föreslogo — jämte vissa åtgärder i förevarande syfte, varom nu ej är fråga,
 såsom ökad befogenhet för finansrådet och skärpta föreskrifter i av-
 seende å kreditgivningen till utlandet samt viss kontroll över varu-
 importen efter krigets slut — införandet av »ransonering» av landets
 kapitaltillgångar.

I denna del anförde de sakkunniga följande:

*Sakkunnige
 ang. penning-
 värdets
 reglering.*

»Huvuduppgiften för de sakkunnigas överläggningar har varit att
 klarlägga de medel, genom vilka den i vårt land fortgående prissteg-
 ringen skulle kunna motverkas och en reglering av penningvärdet åstad-
 kommas.

Vilken uppfattning man än lyser rörande orsakssammanhanget
 mellan prisstegringen och sedelstockens tillväxt, torde det vara ostridigt,
 att i den mån prisnivån skall kunna påverkas genom åtgärder på kredit-
 väsendets område, måste dessa hava till syfte att så vitt möjligt be-
 gränsa beloppet av utelöpande sedlar.

För detta ändamåls vinnande är det enligt de sakkunnigas mening
 av vikt, att storleken av riksbankens sedelutgivning i varje fall icke
 göres beroende av andra krav än dem, som ställas på densamma från
 den allmänna rörelsens sida. Genom det nedan omnämnda kreditavtalet
 har ett betydande steg tagits i denna riktning. Det är emellertid önsk-
 värt, att riksbanken även för framtiden avbördas från kreditgivning till
 staten, ävensom att i allmänhet dess direkta utlåning och sedelutgivning
 så vitt möjligt inskränkes.

Sker detta, så kommer sedelstockens storlek att väsentligen bli
 beroende av i vilken utsträckning bankerna komma att taga riksbanken
 i anspråk. Det gäller sålunda att i möjligaste mån inskränka dessas
 krav på densamma.

Om de möjligheter, som diskontopolitiken i detta avseende erbjuder, hava de sakkunniga redan yttrat sig. Frågan blir då, i vad mån andra medel kunna anlitas för detta ändamåls vinnande.

Några åtgärder, varigenom kapitaltillgången kunde snabbt och verksamt ökas, torde icke stå till buds. Återstår således att åvägabringa den nödiga jämvikten genom att begränsa efterfrågan på kapital. Hand i hand med åtgärder för detta ändamål bör gå en noggrann granskning av kapitalets användning. Kreditbehoven böra granskas och bedömas efter sitt objektiva berättigande. Endast högst nödiga och nyttiga kapitalbehov böra tillgodoses, mindre nödiga och nyttiga undanskjutas. Genom en dylik så att säga kvalitativ ransonering av landets kapitaltillgångar skulle på samma gång garanti vinnas för att dessa funne en ur det allmännas synpunkt möjligast nyttig användning.

Staten själv bör gå i spetsen för denna ransonering genom sträng kapitalhushållning och gallring av ändamålen för kapitalanvändningen. Angelägenheten av varje särskilt statens behov av kapital bör bedömas, icke såsom en fristående fråga, utan i sammanhang med, i jämförelse med andra statens kapitalbehov. Om staten själv förrycker jämvikten på kapitalmarknaden genom densamma överansträngning, försvagas härigenom i hög grad verkningarna av åtgärder för jämviktens återställande.

Kommunerna böra jämväl noggrant tillse, att kapital icke av dem användes för andra ändamål än sådana, som äro absolut nödvändiga och vilkas realiserande icke utan våda kan uppskjutas. Såsom en garanti mot olämplig kapitalanvändning från enskilda kommuners sida böra direktiv givas till ledning vid granskningen av kommuns ansöknings om rätt att upptaga lån. Denna granskning, som hittills ofta varit endast en tom formalitet, bör göras fullt effektiv, och tillstånd till upptagande av lån medgivas endast för utgifter till ändamål, med vilkas tillgodoseende icke utan olägenhet kan till en gynnsammare tidpunkt anstå.

Bankernas utlåning till allmänheten bör jämväl i görligaste mån inskränkas. Från bankernas sida pågår ständigt en ransonering av kreditgivningen därigenom att föreliggande kreditansökningar sovras. Men denna sovring äger rum efter rätt skilda principer ej blott inom olika banker utan även inom samma bank vid olika tider. En bank förfar strängare än en annan, och samma bank kan vid olika tillfällen vara mer eller mindre återhållsam, beroende på knapphet eller överflöd på disponibla medel. I detta sammanhang bör emellertid påpekas, att genom det mellan riksgäldskontoret och ett konsortium,

bestående av 23 av landets privatbanker, avslutade kreditavtalet, varigenom kommissionernas verksamhet hädanefter kommer att av dem finansieras, dessa bankers medel sannolikt komma att under den närmaste framtiden tagas i anspråk i så stor utsträckning, att en strängare gallring av från allmänheten ingående kreditansökningar av sig själv framtvingas. Något behov av utlåning endast för att finna räntebärande användning av disponibla medel torde, så länge kreditavtalet består, knappast komma att göra sig gällande för banker, tillhörande det konsortium, med vilket avtalet träffats. Då samtliga landets större banker tillhöra konsortiet, komma följderna av avtalet säkerligen att återverka även på de utanför konsortiet stående mindre bankerna. Då tillfälle att placera tillgängliga medel i riksgäldskontorets skattkammарväxlar icke lär komma att saknas för någon tid framåt, behöver icke heller dessa mindre bankers utlåningspolitik bestämmas av angelägenheten att göra disponibla medel räntebärande.¹⁾

Privata företag och enskilda personer böra slutligen på det allvarligaste tillhållas att iakttaga största möjliga sparsamhet vid användning av kapital och detta vare sig kredit anlitas eller egna medel tagas i anspråk.

Den allmänna ransonering av tillgängligt kapital, som sålunda torde vara nödvändig, bör enligt sakkunnigas mening ställas under kontroll för vinnande av klok hushållning med och för det allmänna möjligast gagnelig användning av det inom landet tillgängliga kapitalet.

Denna kontroll torde lämpligen böra anförtros åt en delegation av finansrådet, vars medgivande skulle fordras:

- för uppläggande av obligationslån samt för emission av obligationer av alla slag, med undantag av statens,
- för beviljande av kredit åt kommun,
- för bildning av aktiebolag eller utvidgning av äldre sådant,
- för emission av aktier såväl i nybildat som i äldre bolag med undantag av gratisaktier (utgivning av sådana är en bolagets inre angelägenhet utan betydelse för nu ifrågavarande spörsmål),
- för användning av eget eller upplånat kapital till nyanläggning eller till utvidgning av i gång varande företag,
- för beviljande av ny förlagskredit eller ökning av äldre sådan med undantag av kredit, som kan anses motsvara normal driftskredit för i gång varande företag.

Med hänsyn dels därtill att hithörande frågor ofta kräva ett snabbt

¹⁾ Herrar *Davidson*, *Brisman* och *Wicksell* ville rörande denna punkt hänvisa till sitt gemensamma yttrande å sid. 28 i betänkandet.

avgörande, varför det är av stor vikt, att handläggningen sker med bankmässig skyndsamhet, dels därtill att här ofta kan gälla ömtaliga kreditförhållanden bör ifrågakarande delegation bestå av högst fem personer. För lättande av arbetsbördan torde frågor rörande användningen av belopp under viss gräns kunna ske utan delegationens hörande. Sökande bör vara berättigad att själv eller genom ombud få inför delegationen föredraga ansökan.

Den av de sakkunniga sålunda föreslagna ransoneringen av landets kapitaltillgångar avser såsom sagt även att trygga bästa möjliga användning av dessa tillgångar. För att detta mål skall kunna nås, är det dock ej nog med att staten, kommuner, banker och enskilda noggrant tillse, att av dem utgivna eller utlånade medel användas till verkligt nyttiga och angelägna ändamål. En oeftergivlig förutsättning för att vårt land skall hava utsikt att utan allvarsam, kanske obotlig skada för sina finansiella livsintressen kämpa sig igenom såväl de nuvarande svårigheterna som de svårigheter, vilka förvisso vänta oss under den närmaste framtiden, är att *sträng* sparsamhet, *klok* sparsamhet iakttages på alla håll och i alla riktningar. Och med sparandet får icke skjutas upp, till dess att ingenting finns att spara. Sparsamheten måste genomföras så att säga i förskott.»

Över de sakkunnigas betänkande hava infodratts utlåtanden från fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, kommerskollegium, bankinspektionen, finansrådet, industrikommissionen, handelskommissionen och svenska stadsförbundets styrelse, som åberopat ett av stadsförbundets finansråd gjort uttalande i ämnet. Av kommerskollegium hava yttranden inhämtats från samtliga handelskammare i riket, Sveriges allmänna exportförening, svenska bankföreningen och Sveriges industriförbund.

Utlåtanden.

Såsom framgår av redogörelsen för de sakkunnigas utlåtande, är det närmaste syftet med den s. k. kapitalransoneringen dels att begränsa den totala efterfrågan av kapital dels att för vinnande av detta mål utgallra de under nuvarande svåra läge åpenningmarknaden mindre berättigade kapitalanspråken och tillgodose endast särskilt angelägna kapitalbehov, även dessa allenast i den mån landets kapitaltillgångar det medgiva. De sakkunniga hava ansett, att man på denna väg skulle kunna motverka den i vårt land fortgående prisstegringen. Kraven på riksbankens utlåning och sedelutgivning skulle nämligen genom den föreslagna kapitalransoneringen begränsas. De betydande inskränk-

*Departements-
chefen.*

ningar i den enskilda företagsamheten, som de sakkunniga ansett sig böra förordade, ha av dem betraktats såsom en hård nödvändighet, framkallad av exceptionella förhållanden.

I de yttranden, som avgivits över de sakkunnigas betänkande, har väl tanken på en s. k. kapitalransouering mångenstädes mött motstånd, men de myndigheter, som närmast representera den finansiella sakkunskapen, riksbanksfullmäktige, riksgäldsfullmäktige och finansrådet, hava i huvudsak anslutit sig till de sakkunnigas förslag.

Åtgärder för inskränkande av kapitalanvändningen ha ock redan vidtagits av riksbanksledningen. Fullmäktige i riksbanken meddela nämligen i sitt yttrande, att en uppmaning av dem riktats till landets banker att vid all kreditgivning, särskilt vid sådan, som avser investering av nytt kapital, iakttaga största möjliga återhållsamhet. Sedan nämnda yttrande avgivits, ha ytterligare direktiv i denna riktning från riksbanksfullmäktige utgått till bankerna i landet, varjämte anstalter träffats för vinnande av kontroll däröver att bankerna ställa sig riksbankens direktiv till efterrettelse.

Med hänsyn till det allvarliga läget å penningmarknaden och penningvärdets alltjämt fortgående sjunkande, synas mig kraftiga åtgärder nödvändiga för att begränsa kraven på riksbankens sedelutgivning. Härvidlag torde, i vad på statsmakterna ankommer, i främsta rummet komma i betraktande vissa ändringar i gällande lag, varigenom möjlighet kunde beredas till kontroll över *bolagsbildningen, emission av aktier i bestående bolag samt uppläggande av obligationslån*. De kapitalanspråk, som skulle granskas och sovras med hänsyn till nödvändigheten av en sträng sparsamhet, äro framför allt sådana, som uppträda vid grundandet av nya företag eller utvidgning av äldre. Och då nybildningar och utvidgningar av företag ofta förbindas med bolagsbildning, aktieemission eller upptagande av obligationslån, synes man icke böra underlåta att, såsom även de sakkunniga föreslagit, öva kontroll på sådana åtgärder ur här ifrågakvarande synpunkt.

I åtskilliga bland de inkomna yttrandena har önskvärldheten av lagstiftning i detta syfte starkt understrukits. Fullmäktige i riksbanken framhålla det påtagliga behovet av verksam kontroll över aktiebolags bildande och utvidgning av äldre sådana och förordade införande på lagstiftningens väg av koncessionstvång för viss kortare tid. Fullmäktige i riksgäldskontoret anse, att det starkt forcerade bolagsbildandet i många fall medför ett stort slöseri med kapital och föreslå likaså koncessionstvång. Finansrådet framhåller, att beträffande emissionen av aktier effektiv kontroll torde kunna vinnas genom föreskrift för registre-

ringsmyndigheten, att aktieemission ej må registreras, med mindre kontrollmyndigheten lämnat sitt medgivande till densamma; beträffande övriga angivna former för användning av kapital, som skulle underkastas kontroll, borde även straffpåföljd för överträdelse stadgas. Svenska bankföreningen uttalar, att under nuvarande förhållanden vid flera tillfällen nya affärsföretag bildats, om vilka man kunnat säga ej blott att de varit onödiga utan jämväl att de varit rent skadliga och vilkas tillkomst således otvetydigt inneburit kapitalförstöring, och föreningen föreslår, att under kristiden rätten att bilda nya aktiebolag måtte, i likhet med vad som gällde före 1895 års aktiebolagslag, göras beroende på tillstånd av Konungen. Även flera handelskammare yttra sig i samma riktning.

I enlighet med denna även av mig delade mening har jag låtit inom finansdepartementet utarbета ett lagförslag, innefattande koncessions tvång för aktiebolag, vars aktiekapital överstiger 100,000 kronor, ävensom skyldighet för bolag att inhämta Kungl. Maj:ts tillstånd till ökning av aktiekapital utöver nyssnämnda belopp och till upptagande av obligationslån. Även bankaktiebolag, solidariska bankbolag, försäkringsaktiebolag och kommanditbolag ha i vissa avseenden likställts med vanliga aktiebolag. Patent- och registreringsverket har över förslaget avgivit infordrat yttrande, vilket föranlett vissa ändringar i detsamma. Med hänsyn till frågans brådskande natur har jag ansett det nödvändigt, att proposition avlätas till den nu sammanträdande urtima riksdagen.

Jag anhåller få i detta sammanhang tillfoga, att Kungl. Maj:t vid prövningen av dessa ytterst gramlaga ärenden torde böra inhämta yttrande från en för ändamålet inrättad, rådgivande instans. Uppenbart är, att denna, såsom Stockholms handelskammare betonat, bör vara sammansatt av personer, som med den största möjliga sakkuskap på området förena förmågan av ett fullt opartiskt och oegennyttigt bedömande av de föreliggande fallen. Då riksbanksledningen redan utövar uppsikt över kapitalanvändningen, i den mån denna förmedlas av bankerna, och den ifrågasatta lagstiftningen är att betrakta såsom ett komplement till riksbankens kapitalransonering, synes det mig själfallet, att den särskilda kontrollen över bolagsbildning m. m. bör ske i nära samförstånd med riksbankens ledning. Enligt vad jag inhämtat, utövar riksbanksledningen sin kontroll över bankernas kreditgivning med hjälp av en särskild nämnd, sammansatt av en representant för riksbanksfullmäktige, en för Sveriges industriförbund, en för Sveriges allmänna exportförening och två representanter för svenska bankföreningen. Denna nämnd, utökad med ett par av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter,

synes lämpligen kunna erhålla uppdrag att avgiva yttranden i de ärenden, som enligt lagförslaget skola underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Föredragande departementschefen uppläste härefter ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar, samt yttrade beträffande förslagets särskilda paragrafer:

1 §.

I förevarande paragraf föreslås såsom huvudregel att de, som vilja bilda ett aktiebolag med högre maximikapital än 100,000 kronor, skola innan de uppvisa stiftelseurkunden för vederbörande länsstyrelse eller överståthållarämbetet, söka Konungens tillstånd till att aktiekapitalet må få uppgå till det ifrågavarande beloppet. Erhålles sådant tillstånd och finnes bevis därom tecknat å urkunden, mottages denna av länsstyrelsen eller överståthållarämbetet. Eljest må den icke mottagas och följaktligen kan bolaget icke bringas till stånd. Att avgörandet rörande aktiekapitalet förläggas till detta tidiga stadium av bolagsbildningen synes mig vara av stor betydelse. Finge tillstånd sökas när som helst under tiden innan bolagets registrering, kunde det tänkas, att de av bolagets tillkomst intresserade, i förlitande på att tillstånd sedermera skulle kunna erhållas, vidtoge omfattande förberedelser med avseende å den tilltänkta verksamheten, vilka sedermera, om tillstånd ej erhöles, måhända bleve onyttiga.

Att olägenheter både i nu nämnda och i andra avseenden kunna uppstå, därest det allmänna på ett mera framskridet stadium av bolagets bildande vägrar sin medverkan till bolagets bringande till stånd är uppenbart. Denna omständighet anser jag emellertid icke utgöra tillräckligt skäl för att icke söka inskrida jämväl mot sådana aktiebolag, beträffande vilka vid tiden för lagens ikraftträdande stiftelseurkund redan blivit mottagen av länsstyrelse eller överståthållareämbetet, men vilka ej ännu blivit registrerade. Antalet av bolag, med vilka detta kommer att vara förhållandet, är nämligen synnerligen stort, och värdet av den ifrågasatta lagstiftningen skulle i väsentlig mån förminska, ifall landets kapitaltillgångar skulle behöva tagas i anspråk för alla dessa bolag. Med anledning härav har jag beträffande bolag, tillhörande denna kategori, ansett mig böra föreslå, att registrering av bolaget icke må ske, såvida ej bolaget förvärfvar sig tillstånd av Kungl. Maj:tt därtill. I 7 § föreslås ett stadgande, avseende att i fråga om bolag, å vars organisation mera betydande kostnader blivit nedlagda, mildra verkningarna av ifrågavarande föreskrift.

2 §.

Huvudregeln beträffande ökning av aktiebolags aktiekapital i sådan omfattning att Kungl. Maj:ts tillstånd därtill erfordras ävensom beträffande ökning av bankbolags grundfond synes mig böra, i nära överensstämmelse med vad som gäller vid bildande av nya bolag, vara, att ökningsbeslutet blir ogiltigt, så framt innan dess fattande vederbörligt tillstånd till ökningen icke inhämtats. Har detta icke skett, får alltså beslutet ej några rättsliga verkningar; aktieteckning, som anordnas på grund av beslutet, är utan verkan och registrering angående beslutet eller angående på grund av detsamma verkställd inbetalning å aktier får ej ske.

Enligt gällande lag skall Kungl. Maj:t fastställa bolagsordning för bankbolag och försäkringsaktiebolag. Därest ett av dylikt bolag fattat beslut om ökning har stöd i bolagsordningen och bolagsordningen eller i allt fall dess ifrågavarande bestämmelse blivit av Kungl. Maj:t stadfästad efter det lagen trätt i kraft, är detta att likställa med att särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t till ökningen erhållits. Enligt 6 § skall nämligen Kungl. Maj:t vid stadfästandet av bolagsordning för bankbolag och försäkringsaktiebolag taga hänsyn till bland annat samma omständigheter, som böra beaktas vid meddelande av tillstånd.

Att Kungl. Maj:ts samtycke bör erfordras till varje ökning av aktiekapitalet, så snart detta vare sig redan före ökningen överstiger eller genom ökningen skulle komma att överstiga 100,000 kronor är tydligt. Eljest kunde lagen kringgåas därigenom att flera mindre ökning efter varandra företoges.

De föreslagna bestämmelserna böra naturligtvis ej gälla beträffande sådan ökning av aktiekapital eller grundfond, som består i överföring dit av besparade vinstmedel. En dylik ökning har ej något inflytande på landets kapitalmarknad.

Att söka omintetgöra verkningarna av ökningsbeslut, fattade innan ikraftträdandet av denna lag, torde med hänsyn till de mångfaldiga förvecklingar, som härigenom kunde komma att uppstå för vederbörande bolags delägare, näppeligen vara tillrådligt. Till förhindrande av att ökningsbeslut antedateras anser jag mig dock böra föreslå, att beslut, som ej kungjorts före den 22 oktober 1918, då föreliggande förslag antagligen når offentligheten, böra bliva ogiltiga, om vederbörligt tillstånd beträffande dem ej sökes inom viss kort tid och denna ansökning bifalles.

3 §.

Då närmare föreskrifter om bildande av kommanditbolag och om ökning av kommanditkapitalet i sådana bolag icke äro i lag givna, kunna de erforderliga bestämmelserna icke fornas efter de i fråga om aktiebolag föreslagna. Ett direkt förbud mot att, så snart kommanditkapitalet överstiger 100,000 kronor, utan Kungl. Maj:ts tillstånd mottaga ytterligare insatser av kommanditdelägare synes mig vara tillfyllest. Emottagas insatser i strid mot förbudet, bör naturligtvis anmälan därom icke få registreras.

4 §.

Kapitalanskaffning, som sker genom obligationslån, torde endast i de fall, då låntagaren är ett aktiebolag eller kommanditbolag, vara av sådan betydelse, att ett inskridande däremot är av nöden. Det föreslagna stadgandet har därför begränsats till dylika fall.

På senare tid har man börjat använda sig av vissa löpande förskrivningar, som icke uttryckligen betecknas såsom obligationer, men som äro utfärdade för särskilda delar av ett skuldbelopp och uppenbarligen avsedda att utsläppas i den allmänna rörelsen. Ett lån mot dylika förskrivningar, vilka enligt 8 § i kungl. förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften äro att stämpelbelägga såsom obligationer, torde böra jämföras med ett obligationslån.

5 §.

Då syftet med den ifrågasatta lagstiftningen är att söka förhindra att vårt ekonomiska liv och därmed samhället i dess helhet tillskyndas skada genom användning av kapital i allt för stor utsträckning och för mindre nödiga ändamål, lärer, på sätt i förevarande paragraf föreslås, vid prövning av ansökan om sådant tillstånd, som i 1—4 §§ avses, vara att tillse, huruvida med hänsyn till dels kapitalmarknadens läge för tillfället och dels beskaffenheten av den verksamhet, som skall tillföras det kapital, varom fråga är, ansökningen kan utan skada för det allmänna bifallas. En verksamhet, som finnes bliva till stor nytta, bör alltså äga rätt att få större anspråk tillgodosedda än en annan, vars gagn anses bliva mindre. Därest en bolagsbildning icke tager i anspråk något nytt kapital, såsom t. ex. förhållandet är, när en enskild affärsidkares rörelse ombildas till aktiebolag endast för att underlätta en blivande stärbhusutredning, bör naturligtvis tillstånd utan vidare lämnas.

När tillstånd beviljas, torde det i allmänhet vara nödvändigt att Kungl. Maj:t i sammanhang därmed meddelar vissa föreskrifter för att förhindra att det kapitalbelopp, som tillståndet gäller, blir använt på annat sätt än som vid tillståndets beviljande avses. Sålunda lärer i allmänhet böra i fråga om aktiebolag uppställas såsom villkor, att bolaget icke efter tillståndets beviljande får utan Kungl. Maj:ts samtycke ändra bolagsordningens bestämmelser om föremålet för bolagets verksamhet. Och ifråga om bolag, vilka hava en bolagsordning, vari uppgiften om föremålet för bolagets verksamhet är hällen i allmänna ordalag, exempelvis att bolaget har till ändamål att idka handel och annan därmed förenlig verksamhet, lärer det, när sådant bolag medgives att öka sitt aktiekapital, i somliga fall vara av nöden att föreskriva, att det genom ökningen undfångna kapitalet endast får användas på visst sätt. Vidare torde det kunna ifrågakomma, att vid meddelande av tillstånd knytes den betingelsen, att vederbörande bolag skall vara pliktigt underkasta sig att Kungl. Maj:t genom därtill förordnad, för sådant granulaga uppdrag lämplig person äger taga del av bolagets böcker och räkenskaper för att tillse att det ifrågavarande kapitalbeloppet användes på avsett sätt. Med hänsyn till det sagda har jag i paragrafens andra stycke föreslagit att åt Kungl. Maj:t överlämnas att meddela de föreskrifter, som i förevarande avseende kunna vara erforderliga.

Det föreslagna förbudet mot registrering beträffande förhållande, som strider mot de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, avser närmast det fall, att aktiebolag söker trots sådana föreskrifter få sin bolagsordning ändrad, t. ex om ett bolag, som har till ändamål att uppföra hus och som medgivits hava ett aktiekapital på en miljon kronor med föreskrift att föremålet för bolagets verksamhet icke får ändras, sedermera söker registrering beträffande en ändring av bolagsordningen, enligt vilken bolaget skall hava till ändamål att idka skeppsbyggeri. Jämväl andra fall, då förbudet kan äga tillämplighet, kunna dock tänkas.

6 §.

Vid bildande av bankbolag och försäkringsaktiebolag förekommer icke någon stiftelseurkund. Regeln i 1 § passar således ej in på dessa bolag, utan torde beträffande dem en särskild bestämmelse erfordras. Redan enligt gällande lag kräves emellertid, för att bankbolag eller försäkringsbolag skall få bildas, Kungl. Maj:ts stadsfästelse å bolagsordningen. Då denna måste innehålla bestämmelser om grundfondens respektive aktiekapitalets storlek, har Kungl. Maj:t rörande dessa slag av bolag i själva verket redan för närvarande prövningsrätt ifråga om det belopp, vartill

grundfond respektive aktiekapital må uppgå, och en föreskrift om att vid nämnda prövning hänsyn bör tagas till de i 5 § angivna omständigheter torde alltså beträffande ifrågavarande bolag vara tillfyllest.

7 §.

Såsom av 1 § framgår hava samtliga aktiebolag, som vid lagens ikraftträdande icke blivit registrerade, ansetts böra vara underkastade lagens bestämmelser. Givet är att månget dylikt bolag redan hunnit nedlägga betydande kostnader i och för sin blivande verksamhet. Dessa kostnader bleve måhända, därest registrering vägras, onyttiga och stora olägenheter komme därigenom att vållas dem, som tecknat aktier i bolaget. Det torde för den skull vara skäligt att i fråga om dylika bolag lagens bestämmelser mildras så tillvida, att prövningen, huruvida tillstånd må beviljas, bör försiggå med mindre stränghet än i 5 § förutsättes. Med anledning härav föreslås i förevarande paragraf, att under nyssnämnda förutsättning tillstånd icke må vägras, utan så är att för åstadkommande av bolagets aktiekapital så avsevärda kapitalbelopp skulle komma att dragas ur marknaden att bolagets tillvaro, i betraktande av beskaffenheten av dess verksamhet, måste anses bliva till synnerlig skada för det allmänna.

Den eftergift det föreslagna stadgandet innebär torde emellertid endast böra åtnjutas av sådana bolag, vilkas bildande påbörjats medelst ingivande av stiftelseurkund före den 22 oktober 1918, vid vilken tidpunkt lagförslaget, såsom ovan nämnts, kan tänkas bliva bekant för allmänheten.

8 §.

Därest den i och för bildande av ett aktiebolag upprättade stiftelseurkunden icke mottages av vederbörande länsstyrelse, torde härmed frågan om bolagets bildande utan vidare vara förfallen. Verkningarna av ett ökningsbeslut kunna måhända icke lika lätt tillintetgöras. Det är nämligen icke omöjligt, att ett bolags styrelse, trots ett fattat beslut om ökning är ogiltigt, söker att under åberopande av detsamma anordna aktieteckning. Till förhindrande härav synes mig böra utsättas straff för vissa åtgärder, som i berörda hänseende kunna tänkas ifrågakomma. Vidare torde stadgandena i 3 och 4 §§ icke kunna göras effektiva på annat sätt än att överträdelse av dem beläggas med straff. Slutligen torde, till vinnande av säkerhet för att de föreskrifter, Konungen jämlikt 5 § andra stycket kan komma att meddela, behörigen efterlevas, ohörsamhet mot dem böra vara straffbar. De bestämmelser, som på grund härav äro erforderliga, föreslås i denna paragraf.

Föredragande departementschefen hemställde härefter att lagrådets utlåtande över förslaget måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom utdrag av protokollet inhämtas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Sven Lidholm.

Bilaga.**Fö r s l a g**

till

lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att begränsa inom landet tillgängligt kapitals användning för bolagsändamål.

Med ändring av vad lag innehåller stridande mot nedanstående bestämmelser förordnas som följer:

1 §.

Rörande aktiebolag, vars aktiekapital skall kunna sättas till belopp, överstigande ett hundra tusen kronor, må stiftelseurkund för det ändamål, varom i 9 § lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag förmåles, icke av länsstyrelse eller överståthållarämbetet mottagas, där ej det belopp, vartill aktiekapitalet högst må uppgå, blivit bestämt i enlighet med särskilt av Konungen lämnat tillstånd samt bevis härom finnes tecknat å stiftelseurkunden.

Har beträffande bolag, varom ovan sägs, stiftelseurkund blivit av länsstyrelse eller överståthållarämbetet mottagen före ikraftträdandet av denna lag, men registrering ännu ej skett, må bolaget icke registreras, med mindre Konungen lämnar tillstånd därtill.

I fråga om bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag gälle i stället för vad ovan stadgats bestämmelserna i 6 §.

2 §.

Beslut om ökning av aktiebolags aktiekapital till belopp, som överstiger ett hundra tusen kronor, eller av bankaktiebolags eller solidariskt bankbolags grundfond, vare, såvida ej fråga är allenast om överföring till aktiekapitalet eller grundfonden av besparade vinstmedel, icke giltigt, med mindre det belopp, vartill aktiekapitalet eller grundfonden efter ökningen skulle komma att uppgå, blivit bestämt i enlighet med särskilt

av Konungen meddelat tillstånd eller, då beslutet gäller försäkringsaktiebolag, bankaktiebolag eller solidariskt bankbolag, i enlighet med föreskrift i bolagsordningen, därå Konungen efter denna lags ikraftträdande meddelat stadfästelse.

Har beslut om sådan ökning som ovan avses fattats före lagens ikraftträdande, vare beslutet, där det ej blivit i allmänna tidningarna kungjort före den 22 oktober 1918, ogiltigt, så framt ej Konungens tillstånd till ökningen sökes inom en månad efter lagens ikraftträdande och denna ansökning varder bifallen.

3 §.

I kommanditbolag må, sedan sammanlagda beloppet av kommanditdelägarnas insatser uppgår till ett hundra tusen kronor eller däröver, ytterligare insatser av sådana delägare allenast mottagas, om Konungen lämnat särskilt tillstånd därtill.

Mottagas insatser i strid med vad sålunda stadgats, må anmälan därom icke registreras.

4 §.

Aktiebolag eller kommanditbolag må icke upptaga lån emot räntebärande obligationer eller andra för särskilda delar av skuldbelopp utfärdade löpande förskrivningar, som uppenbarligen äro avsedda att utsläppas i den allmänna rörelsen, med mindre Konungen lämnat särskilt tillstånd därtill.

5 §.

Tillstånd varom ovan sägs må beviljas allenast, därest, med hänsyn till kapitalmarknadens läge och beskaffenheten av den verksamhet, för vilken det kapitalbelopp, varom fråga är, skall användas, sagda belopp finnes utan skada för det allmänna kunna på sådant sätt användas.

Lämnas tillstånd, må Konungen i sammanhang därmed meddela de föreskrifter, som kunna anses erforderliga för betryggande av att det kapitalbelopp, varom fråga är, varder för avsett ändamål använt. Beträffande förhållande, som strider mot sådana föreskrifter, må registrering icke ske.

6 §.

Vid prövning av ansökan om stadfästelse å bankaktiebolags eller solidariskt bankbolags bolagsordning, å ändring i dylikt bolags bolagsordning, å bolagsordning för försäkringsaktiebolag, vars aktiekapital skall kunna

bestämmas till belopp, överstigande ett hundra tusen kronor, eller å ändring i bolagsordning för försäkringsaktiebolag, vars aktiekapital överstiger eller efter ändringen skulle kunna överstiga nämnda belopp, skall vad i 5 § finnes stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

7 §.

Har före den 22 oktober 1918 stiftelseurkund rörande aktiebolag, som icke driver bank- eller försäkringsrörelse, blivit av länsstyrelse eller överståthållareämbetet för det ändamål, varom i 9 § lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag förmäles, mottagen men är bolaget vid tiden för lagens ikraftträdande ännu icke registrerat, må, där avsevärda kostnader redan blivit nedlagda å organisationen av bolagets verksamhet, tillstånd, varom i 1 § förmäles, icke vägras, såframt det icke med hänsyn till i 5 § angivna omständigheter skulle finnas bliva till synnerlig skada för det allmänna, i fall bolaget finge för sin verksamhet använda det belopp, som utgör bolagets aktiekapital.

8 §.

Medverkar styrelseledamot i aktiebolag eller solidariskt bankbolag i fall, då beslut om ökning av sådant bolags aktiekapital eller grundfond jämlikt bestämmelsen i 2 § är ogiltigt, till att för verkställighet av beslutet bevis om rätt att teckna aktier eller lotter utlämnas eller teckningslista utfärdas eller överträder någon, som äger deltaga i förvaltningen av kommanditbolags angelägenheter, vad i 3 § stadgas eller bryter styrelseledamot i aktiebolag eller någon, som äger deltaga i förvaltningen av kommanditbolags angelägenheter, mot föreskriften i 4 § eller handlar person i sådan ställning som ovan sagts i strid med föreskrifter, som av Konungen må hava jämlikt bestämmelserna i 5 eller 6 § meddelats, dömes till böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor eller till fängelse i högst sex månader.

9 §.

Av böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalle en tredjedel åklagaren och återstoden kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling och gäller till och med den 30 juni 1920, såvida ej Konungen dessförinnan annorledes förordnar. Beträffande under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 8 § avses, skall vad i 8 och 9 §§ är stadgat fortfarande äga tillämpning.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd torsdagen
den 24 oktober 1918.*

Närvarande:

Justitieråden GULLSTRAND,
VON SETH,
WEDBERG,
Regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över finans-
ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 18 oktober
1918, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för-
det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat
förslag till lag, *innefattande vissa bestämmelser i syfte att begränsa inom
landet tillgängligt kapital användning för bolagsändamål.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet
föredragits av revisionssekreteraren Nils Edvard Gadde.

Förslaget föranledde följande yttranden av lagrådet och dess sär-
skilda ledamöter.

Lagförslaget i dess helhet.

Lagrådet:

Lagen skulle vinna i överskådlighet och reda genom någon om-
redigering. Innehållet i 5 och 7 §§ borde lämpligen sättas såsom 2 §,
och föreskrifterna i 6 § skulle komma att utgöra 3 §. Därefter borde
följa nuvarande 2—4 §§ och sedermera genom en hänvisning till nya
2 § stadgas vad som vid prövning av ansökan om tillstånd jämlikt
nyssnämnda tre paragrafer blir att iakttaga. Tillika borde, med ut-
lämnande av sista stycket i 1 §, avfattningen av denna paragrafs början
något jämkas till överensstämmelse med början av nuvarande 7 §.

1 §.

Justitierådet *Wedberg*:

Mot bestämmelsen i andra stycket av denna paragraf resa sig allvarliga betänkligheter. I de fall, som där avses, kan bolagets organisation vara så gott som slutförd, dess verksamhet kan faktiskt hava begynt och aktiekapitalet kan vara till fullo inbetalt. Den avveckling av förhållandena, som väl i de flesta fall bleve följden av att bolagets ansökan om registrering lämnades utan bifall, skulle sålunda för visso ofta möta betydande vanskligheter och giva anledning till svårlösta tvister. Härtill kommer ännu en omständighet av icke ringa vikt. Redan nu lärer långsamheten i behandlingen av registreringsärenden vara ett starkt överklagat missförhållande, menligt för det ekonomiska livets normala fortgång. Uppställes nu för registrering av här ifrågavarande bolag, som torde uppgå till åtskilliga hundratal, villkoret av Konungens tillstånd, kommer detta att ytterligare avsevärt fördröja inträdandet av den tidpunkt, då de vinna full rättskapacitet. Mot denna olägenhet erbjuder 7 § ingen bot.

Med hänsyn till det nu sagda synes stadgandet i paragrafens andra stycke kunna försvaras allenast under förutsättning, att knappheten av landets kapitaltillgång med nödvändighet påkallar ett ingripande av den retroaktiva karaktär, som stadgandet innefattar. Huruvida denna förutsättning är till finnandes, tilltror jag mig icke att bedöma.

2 §.

Justitierådet *von Seth*:

Man synes icke kunna undgå att känna en viss betänksamhet inför den skärpa, med vilken förslaget framgår även mot sådana emissioner, för vilkas genomförande även andra åtgärder än själva det grundläggande beslutet hunnit komma till stånd före lagens trädande i kraft. Särskilt gäller detta med hänsyn till möjligheten, att en nyemission av det i 2 § avsedda slaget dessförinnan hunnit fortskrida så långt, att aktiebrev redan i behörig ordning utsläppts i allmänna marknaden. För ett dylikt fall lärer i varje händelse hänsynen till allmänheten kräva, att beslutet lämnas oberört av nu ifrågavarande lag, oavsett när kungörandet i allmänna tidningarna ägt rum.

Justitierådet *Wedberg*:

Föredragande departementschefen har med allt fog framhållit, hurusom det näppeligen vore tillrådligt att söka omintetgöra verknin-

garna av ökningsbeslut, fattade före lagens ikraftträdande. Att förslaget ändock upptager en bestämmelse sådan som den i andra stycket av förevarande paragraf har motiverats med angelägenheten av att förhindra, det ökningsbeslut antedateras. Det syfte, man sålunda önskat vinna, synes emellertid kunna nås utan uppställande av fullt så stränga fordringar som bestämmelsen innebär. Har ökningsbeslut blivit fattat omedelbart av bolagsstämman, ej redan av styrelsen, lärer nämligen anmälan om beslutets registrering i regeln föregå kungörandet i allmänna tidningarna, och anknytandet av den ifrågasatta bestämmelsen även till sådan anmälan, ej ovillkorligen till kungörandet, skulle sålunda i större utsträckning låta äldre ökningsbeslut bibehålla sin giltighet oförkränt.

Lagrådet:

Enligt förslaget skall ett kungörande för att äga betydelse i fråga om ett ökningsbesluts giltighet hava skett före den 22 oktober 1918. Denna dag har, på sätt föredragande departementschefens yttrande giver vid handen, valts såsom den, då förslaget antagits nå offentligheten. Såvitt för lagrådet är känt, har dock ännu någon redogörelse för förslagets innehåll icke för allmänheten framlagts. Den avgörande tidpunkten torde alltså böra sättas till en något senare dag. Vad sålunda blivit erinrat äger sin tillämplighet även beträffande 7 §.

3 §.

Justitierådet *Wedberg* och regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga:*

Till förtydligande och fullständigande av vad med denna paragraf åsyftas torde genom någon jämkning i densammas avfattning böra bringas till uttryck att, när det utfästa kommanditkapitalet uppgår till minst 100,000 kronor, insatser utöver sagda kapital ej må utfästas eller göras utan Konungens tillstånd samt att förbudet mot registrering gäller anmälan om utfästa eller gjorda insatser i strid mot vad sålunda stadgats.

Sker sådan omredigering, som nu blivit ifrågasatt, torde den mot förevarande paragraf svarande straffbestämmelsen i 8 § böra uttryckligen angivas avse mottagande av insats i strid mot vad i 3 § stadgats.

Justitierådet *von Seth:*

Enbart med det i paragrafen stadgade förbudet att mottaga ytterligare insatser från kommanditdelägare lärer man näppeligen fullt vinna vad man vill vinna. Kapital kan nämligen tillföras ett kommanditbolag även genom en blott utfästelse att insätta det i bolaget. Ett förbud att

mottaga likvid för en sålunda utfäst insats är skäligen betydelselöst, då ju den kommanditdelägare, som utfäst insatsen, till följd av stadgandet i 42 §, jämfört med vad som föreskrives i 19 §, av lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895 redan genom utfästelsen blir med det utfästa beloppet ansvarig för bolagets förbindelser såsom för egen skuld och beloppet således i varje fall kan omedelbart användas för det med kapitalökningen avsedda ändamålet. En skärpning av paragrafens bestämmelser lär erfordrig därhän, att utfästelse av ytterligare insats från kommanditdelägaras sida, sedan sammanlagda beloppet av kommanditdelägarnas insatser — naturligtvis de utfästa — uppgår till etthundratusen kronor eller därutöver, blir utan verkan, åtminstone under den tid lagen gäller, såvida ej Konungens tillstånd till utfästelsens emottagande erhålles.

I fråga om andra stycket må erinras, att enligt bestämmelserna i 18 och 21 §§ av lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887 det är beloppen av de insatser kommanditdelägarna utfäst, icke beloppen av deras inbetalningar, som skola uppgivas till handelsregistret. Till dessa föreskrifter, som finna sin förklaring i vad ovan anförts, bör tagas hänsyn vid förevarande lagrums avfattning.

Iakttages vad jag härovan först erinrat, lär därav föranledas en jämkning i avfattningen av 8 §. Det kan nämligen ej gärna ifrågasättas, att även mottagandet av utfästelse om insats utan Konungens tillstånd skulle kriminaliseras.

4 §.

Lagrådet:

Då ju meningen ej är att förhindra upptagande av lån mot andra obligationer eller partialförskrivningar än sådana, som bolaget självt utfärdat, lär paragrafen böra underkastas någon redaktionell jämkning.

Promulgationsbestämmelsen.

Lagrådet:

Bestämmelsen angående lagens giltighetstid torde böra i så måtto erhålla förändrad avfattning, att lagen förklaras skola äga tillämpning till och med den 30 juni 1920, såvida Konungen ej förordnar, att den dessförinnan skall upphöra att gälla.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 oktober
1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
THORSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmälde chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, lagrådets utlåtande över det genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 innevarande oktober till lagrådet remitterade förslaget till lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att begränsa inom landet tillgängligt kapitals användning för bolagsändamål.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll yttrade föredragande departementschefen:

Med hänsyn till de betänkligheter en av lagrådets ledamöter ut-

talat beträffande stadgandet i andra stycket av 1 § anser jag mig böra erinra därom att vid förslagets utarbetande ingalunda lämnats obeaktat, att ett avslag på ansökan om registrering skulle i många fall, då omfattande åtgärder redan vidtagits i och för vederbörande bolags organisation, kunna medföra betydande olägenheter. Därigenom att i förslaget intagits föreskrifter om att en registreringsansökning under dylika förhållanden skall prövas efter mindre stränga grunder än i övriga fall synas mig emellertid billighetens fordringar vara uppfyllda. Någon ytterligare eftergift i förevarande hänseende torde icke vara nödvändig. I det yttrande, vari ovannämnda betänkligheter uttalats, har ju icke heller förnekats, att omständigheterna kunna rättfärdiga ett ingripande av den art, varom här är fråga. Och att omständigheterna för närvarande äro sådana, måste enligt mitt förmenande antagas.

Vad angår den vid 2 § utav en av lagrådets ledamöter gjorda erinringen, att ett beslut om ökning av aktiebolags aktiekapital, vilket fortskridit så långt, att aktiebrev redan utsläppts i allmänna marknaden, borde lämnas oberört av ifrågavarande lag, oavsett när kungörandet i allmänna tidningar skett, må framhållas, att då sådant kungörande måste föregå utfärdandet av teckningslistor samt aktieägares företrädesrätt till teckning av aktier får begagnas under minst fyra veckors tid efter kungörandet, det knappast är antagligt, att ett ökningsbeslut, som ännu i slutet av oktober 1918 icke blivit kungjort — och om andra är här icke fråga — skulle kunna verkställas så snabbt, att breven på de nya aktierna kunde vara utdelade före den tidpunkt, då lagen kan förmodas träda i kraft. På grund härav har jag icke ansett det vara nödigt att i anmärkta hänseendet göra någon ändring i förslaget.

Avfattningen av 3 och 8 §§ har ändrats i överensstämmelse med de av justitierådet Wedberg och regeringsrådet Planting-Gyllenbåga gjorda anmärkningar. Härigenom synas mig bestämmelserna om kommanditbolag, vilkas huvudsakliga syfte är att söka begränsa beloppet av sådana bolags registrerade kommanditkapital, komma att erhålla en fullt betryggande räckvidd, vadan de ytterligare ändringar, som av justitierådet von Seth i denna del föreslagits, icke bliva erforderliga.

De övriga erinringar, som framställts mot förslaget, hava samtliga iakttagits, varvid även vissa andra smärre formella jämkningar i detsamma vidtagits.

Föredragande departementschefen uppläste härefter det i enlighet med det avgivna yttrandet avfattade lagförslaget och hemställde, att detsamma måtte föreläggas riksdagen till antagande.

Kungl. Maj:ts nåd. proposition Nr 24.

Denna hemställan, som biträdades av statsrådets övriga ledamöter, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Bengt Arfwidson.
